

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת בלק תשע"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתס"ז

סעודה שלישית

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

מעייניה בעובדיה ודחפו ליה ע"ש. ויודע היה בלעם לכיין אותו רגע שה' כועס, על כן השכים בבוקר דייקא.

והנה בלעם ידע כי ישראל קדושים מלאים בהרהורי תשובה ביומא דראש השנה, ואדרבה אז הם עומדים ברום המעלה, ולא יוכל לחול עליהם אז קללתו. אך חשב שיש גם פחותים בבני ישראל, והם קצה העם, וכמו שנאמר בהמתאוונים, ותאכל בקצה המחנה (במדבר י"א-א), וברש"י במוקצין שבהם לשפלות ע"ש. אך גם בזה טעה, כי במדבר גם קצה העם היו קרובי תשובה ביומא דדינא דראש השנה, וגם בהם לא הביט און ולא ראה עמל בישראל, כי תרועת מלך בו, הם מתעוררים מקול השופר, עורו ישנים משינתכם (רמב"ם ה' תשובה ג-ד), ולא מצא מקום שתחול עליהם הקללה.

ועוד יש בזה, כי אמרו חז"ל (ראש השנה טז:) שלש ספרים נפתחים בראש השנה, אחד של רשעים גמורין, ואחד של צדיקים גמורין, ואחד של בינוניים. צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, בינוניים תלויין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים, זכו נכתבין לחיים, לא זכו נכתבין למיתה ע"כ. ואם כן על הצדיקים לא תחול הקללה, והרשעים אין צריכין לקללתו, וכל כחו הוא רק על הבינוניים, והם לא נידונים בראש השנה אלא ה' תולה אותם עד יום הכיפורים, שהם שבים ומתכפרים. ואם כי רבי ישמעאל היה דורש ד' חלוקי כפרה, ויום הכיפורים אינו מכפר רק על לא תעשה, אבל על כריתות ומיתת בית דין תולה (יומא פו.), מכל מקום מבואר ברמב"ם (ה' תשובה א-א) דבזמן שבית המקדש היה קיים, היה השעיר לעזאזל מכפר על כל עונות בני ישראל ע"ש, ולכן וישת אל המדבר פניו, שלא יעלה כפרת השעיר שנשתלח במדבר לרצון, ואז יוכל לחול קללתו.

ולכן אמר בלעם בברכתו, מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל (בג-ו), כי בלק אמר לו, לכה ארה לי יעקב ולכה זועמה ישראל (בג-ז), ופירשו כי יעקב היא המדריגה הפחותה אשר עליהם תוכל לחול קללה, ולכה 'ארה' לי 'יעקב', אבל הצדיקים הנקראים ישראל, לא ימצא בהם עון, ורק ברגע של זעם מי יצדק לפניו בדין, ולכן לכה 'זועמה' ישראל, לעורר עליהם מדת הזעם. ועל כן עלה על דעתו לקללם ביום ראש השנה, יומא דדינא קשיא, ויכול היה לכיין אותה שעה שה' זועם.

אמנם גם בזמן כזה ראה גודל מעלתם של ישראל, שאפילו פושעי ישראל מלאים מצות כרמון (הגיגה כו.). ועל כן אמר מי מנה עפר יעקב, גם יעקב המדריגה הפחותה מי יוכל למנות מצותיהם שאין להם מספר כמו העפר, ולא אוכל לקיים דברי בלק לכה ארה לי יעקב. וכנגד מה שביקש ולכה זועמה ישראל, לעורר

ויאמר בלעם אל בלק בנה לי בזה שבעה מזבחות, והכן לי בזה שבעה פרים ושבעה אלים (כג-א). וכן עשה בלק שבנה שלש פעמים לפניו שבעה מזבחות, כמבואר בכתובים. ונראה בטעם הדבר, דאיתא ברש"י, שאמר בלעם, אבותיהם של אלו בנו לפניך שבעה מזבחות, ואני ערכתי כנגד כולן. אברהם בנה ארבעה, (בראשית יב-ז) ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו, (שם יב-ז) ויעתק משם ההרה וגו', (שם יג-ח) ויאהל אברם וגו', ואחד בהר המוריה (שם כב-ט). ויצחק בנה אחד (שם כו-ה) ויבן שם מזבח וגו'. ויעקב בנה שתיים, אחד בשכם (שם לג-כ), ואחד בבית אל (שם לה-ד), (תנחומא צו א ע"כ. וכאשר ראה בלעם שלא הועיל בזה לבטל כחן של ישראל, עלה בדעתו כי ישראל יש להם עוד זכות, כדאיתא במדרש (במדבר כ-ח) שבעה מזבחות בנו שבעה צדיקים מאדם ועד משה ונתקבלו, אדם והבל ונח אברהם יצחק ויעקב ומשה ע"כ. ולכן בנה שוב שבעה מזבחות לבטל כחם של צדיקים הללו. אמנם כאשר ראה שגם בזה לא הועיל שיוכל לקללם, חשב כי ישראל עצמם באותו דור יש להם זכות שבעה מזבחות, וכדאיתא בפנים יפות בפרשתנו, דאיתא בגמרא (פסחים צו.) שלש מזבחות היו במצרים משקוף ושתי מזוזות. ובסוף פרשת בשלח במלחמת עמלק כתיב (וי-טו) ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה' נסי. ובפרשת משפטים במתן תורה כתיב (כו-ד) ויבן מזבח תחת ההר, הרי חמשה מזבחות, ובמשכן היו שתי מזבחות, מזבח החיצון ומזבח הפנימי ע"כ. ולכן בנה בלק עוד שבעה מזבחות לבטל גם זכות ההוא.

*

ואמר הכתוב, ויהי בבקר ויקח בלק את בלעם, ויעלהו במות בעל, וירא משם 'קצה העם' (כב-מא). וכן כתיב בפעם השני, אפס קצהו תראה וכולו לא תראה (כג-ג). ובפעם השלישית כתיב, וישת אל המדבר פניו (כד-א). ויש להבין הכוונה בזה. וגם מהו הענין שהקדים עצמו לקללם בבוקר דייקא. ונראה דאיתא בתפארת יונתן (עה"פ והשבותי אתכם דבר) בשם ספר מגלה עמוקות, דמעשה זה היה סוף אלול, ולכן אמרו נמתין עד יום א' דראש השנה, ואז נידונים ישראל, וגם לשטן יש רשות בעת ההוא לקטרג, ואז רצה לקלל. וזהו לכה 'ארה' לי יעקב (בג-ז), ראשי תיבות א' ראש השנה. אכן כשראה בלעם שישראל תוקעין בשופר בראש השנה, ואם כן אין רשות לשטן לקטרג, על כן אמר ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו (כג-כא) ע"ש. וכן כתב בפנים יפות (עה"פ וירא בלק) דאיתא במדרש דמלחמת סיוחון היה באלול, ומלחמת עוג היה בתשרי, והיה כוונתו שיקלל בלעם בימי הדין שהוא ראש השנה ע"ש. ולכן השכים בלעם בבקר דייקא, כי א-ל זועם בכל יום (תהלים ז-ב), ואמרו (עבודה זרה ד) אימת רתח, אמר אביי בתלת שעי קמיתא וכו'. ואמר רב יוסף לא לצלי אינש צלותא דמוספי בתלת שעי קמיתא ביומא קמא דריש שתא ביחיד, כיון דמפקיד דינא דלמא

זעם על החשובים שבהם, אמר מי יוכל לספור 'רובע' ישראל, שגם בשלש שעות ראשונות שהם רובע היום, אשר ה' זועם בהם, מי יוכל לספור זכיותיהם, שעומדים חי בצדקם גם נגד זעם ה'. או כוון לומר שהרי אמרו (עבודה זרה שם) שכל אותן הימים לא כעס ה', וזהו למען דעת צדקות ה' (מיכה ו-ה). ואם כן אי אפשר לספור השעות להגיע לאותו רגע שבו זועם ה'.

*

ואיתא בגמרא (ברכות יב:) בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע, ומפני מה לא קבעוה, משום טורח ציבור ע"כ. ויש לומר בטעם שרצו לקבעה, כי פרשה זו מעוררת בנו להתבונן בגודל אהבת ה' אלינו, וכמים פנים אל פנים, ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך (דברים ו-ה). והוא כמו שאמר הכתוב (דברים ג-ה) ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם, ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה, כי אהבך ה' אלקיך. וכתוב בחתם סופר (בפרשתנו בסופו קעג.) דלכאורה מה איכפת ליה להקב"ה בהבל פיו של אותו רשע, ממה נפשך אם ראויים ישראל שיתקללו ח"ו, וכי וותרן הוא הקב"ה ח"ו, ואם אינם ראויים לעונש, הלא קללת חנם לא תבוא, ולמה הפך הקב"ה הקללה לברכה. אך הנה אנו רואים אם אחד מאנשי בליעל יגדף אחד מגדולי הדור מעולה ומרומם בכל ענינים, מה לנו בגידופי איש הבליעל ההוא, ואם ידבר כל היום לית מאן דחש לדיבוריו לפגום על ידי זה חשיבותו מגדול הדור ההוא, אפילו הכי אם השומע הוא אדם אשר אוהב ומוקיר את הגדול הדור ההוא, לא יוכל לסבול ולשמוע את דברי אויל ההוא המדבר סרה על הצדיק ההוא האהוב לו.

והנמשל לזה, הקב"ה הוא האהוב את ישראל, ולא יוכל להתאפק ולשמוע שיעמוד בלעם לקלל את ישראל, אך מכיון שהוא נתן בלבו לדבר סרה ולקלל ישראל, יעקם את פיו ברסן שיהיו דברי הקללה נהפכים לברכה, לא שחפץ תכלית הברכה, רק מצד האהבה לא יוכל לשמוע קללה על ישראל. ומדוקדק שפיר הכתוב, שמספר חשיבות ישראל שאהובים הם לפניו יתברך כל כך, שלא אבה ה' לשמוע אל בלעם, אם שודאי לא היה ממש בדברי קללותיו, אפילו הכי מצד אהבה הגדולה לא יוכל לשמוע הקללה, וכשפצה שפתיו, מיד ויהפוך ה' אלקיך את הקללה לברכה ע"כ. ולכן רצו לקבוע פרשה זו בקריאת שמע, כי פרשה זו מבטאת ביתר שאת גודל אהבת ה' לעמו, ויתעורר לעומת זה אהבתנו לה' כמים פנים אל פנים.

אך יש לומר בזה עוד, דאיתא בגמרא (סוטה מז.) אמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות ואף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, שבשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק מלך מואב, זכה ויצתה ממנו רות שיצא ממנו שלמה שכתוב ביה (מלכים א ג-ה) אסף עלולות יעלה שלמה [שיצאו ממנה דוד ושלמה שהרבו להקריב קרבנות, אלמא זה היה שכרו]. ואמר רבי יוסי בן חוני רות בתו של עגלון בנו של בלק היתה. וזה מוסר השכל איך אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, וגם לגוי רשע שרצה לכלות ישראל, מכל מקום קיבל שכר עצום על החלק הטוב שעשה שהקריב מ"ב קרבנות לה'. ואם כי עצם הקרבתו היה תכליתו לרעה שיוכל לקלל את עם ה', אף על פי כן קיבל על זה שכרו. ועל זה רימוז הכתוב בפרשת קריאת שמע, ודברת 'בם' בשבתך בביתך וגו' (דברים ו-ו), שיש לדבר תמיד במה שאנו רואין גודל שכרו של בלק שהקריב מ"ב קרבנות לה', ומזה יוכל להבין ולהשכיל כמה גדול שכר בני ישראל שמלאים מצות כרמון, אין ערוך ואין מספר לעוצם שכרם. ולכן רצו לקבוע פרשה זו לקרותו בכל יום בקריאת שמע, כדי שיתעורר מזה על גודל שכרו של העובד ה', גם אם היא שלא לשמה, דוגמת הקרבת הקרבנות של בלק. ואם כי לפעמים אינו רואה מתן שכרו בעיניו, מכל מקום נאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך, לפעמים בעולם הבא, ופעמים גם בעולם הזה אחר כמה דורות.

ומצינו דוגמתו עוד בפרשתנו. ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו (כב-כא). וברש"י אמר הקב"ה, רשע, כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר (בראשית כב-א) וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו ע"כ. ונראה הכוונה שהוא על דרך אומרם (בבא קמא ג.) דבר שאותו צדיק מצטער בו לא יכשל בו זרעו ע"ש. והיינו שהאדם העובד את ה' במדה מיוחדת, עושה בזה שמירה שבמדה זו לא יוכל להגיע ממנו נזק, לא רק לו לעצמו אלא זכותו שמור גם לדורותיו אחריו. ומכל שכן בהאבות הקדושים אשר מעשה אבות סימן לבנים. ולכן כאשר אברהם מתוך אהבת ה' קלקל את השורה לקום באשמורת הבוקר לחבוש בעצמו את חמורו כדי לעקוד את יצחק בנו, הכניע בזה שאם יבוא רשע לחבוש אתונו באשמורת להזיק את בניו, שלא יהא לו תקומה, ויפול בשחת יפעל. וזהו שאמר לו ה', כבר קדמך אברהם אביהם בזה, וממילא לא תוכל להזיק במדה זו את בניו. ועל זה אמר בלעם, מה אקוב לא קבה א-ל, שאין בידו לקללם, כי מראש צורים אראנו (במדבר כג-ט), שמסתכל על האבות, שאברהם השכים מראש באשמורת לכבוד קונו, ובוה נתבטל כחו שלא יוכל להרע לישראל בקומו מראש אשמורת.

*

והנה אנו נכנסים כעת לימי המצרים, שמתאבלים על חורבן בית מקדשינו, אשר מפני חטאינו גלינו מארצנו, ויש לנו להתבונן מה היתה החטא, ומה מוטל עלינו לתקן כדי שנוכח לבנינה. איתא בגמרא (נדרים פא.) מאי דכתיב (ירמיה ט-א) מי האיש החכם ויבן את זאת, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירושוהו, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו, דכתיב ויאמר ה' על עזבם את תורת יוגו. היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה. אמר רב יהודה אמר רב שאין מברכין בתורה תחלה ע"כ. ופירש הר"ן דאם איתא דעל עזבם את תורת כפשיטה, משמע שעזבו את התורה ולא היו עוסקין בה, כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא פירושוהו, והלא דבר גלוי היה וקל לפרש, אלא ודאי עוסקין היו בתורה תמיד, ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ, עד שפירשו הקב"ה בעצמו שהוא יודע מעמקי הלב, שלא היו מברכין בתורה תחלה, כלומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כל כך שיהא ראוי לברך עליה, שלא היו עוסקים בה לשמה, ומתוך כך היו מזולזין בברכתה ע"כ.

וביתר ביאור, כי המקבל מתנה מחבירו דבר חשוב, מדת אנושי הוא להודות ולברך את הנותן על מה שקיבל. וכפי מה שיוגדל ערך המתנה, ההודאה עליה הוא יותר גדול, שמכיר לו טובה על מתנתו. ואם היתה התורה חשובה עליהם כרום ערכה, הנחמדים מזהב ומפזר רב, ומתוקה מדבש ונופת צופים, אז היו מברכים עליה ברכת התורה בכל לב, להודות ולהלל על אשר בחר בנו מכל העמים, ונתן לנו תורת אמת, וחיי עולם נטע בתוכנו. אך לא כן היה, כי הן אמת שהבתי מדרשות היו מלאים בלומדי תורה, אבל היתה להם זאת לעול, והיו מרוצים יותר אם לא קבלוהו, ובאופן כזה אין מברכין ברכת התורה, כי לא יברך ויודה על מתנה שאינה חשובה בעיניו, ועוד הוא מצטער בה. וממה שלא ברכו בתורה תחלה, היה ניכר איך מזולזין במתנת התורה, ולכן אבדה הארץ.

ולכן בימים הללו יש לנו להתמיד יותר בלימוד התורה, ולהכיר גודל ערכה וחשיבותה, שלא עשנו כגויי הארצות, ואשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו, שהנחיל לנו תורת אמת, אשר דרכיה דרכי נועם. ולא שמנו כמשפחות האדמה שחיייהם אין בהם ערך, קנאה ושנאה ותחרות, משוקעים בתאות הגוף כבהמות הארץ. ולהתאמץ ביתר שאת באמירת ברכת התורה בכוונה ובשמחה וטוב לב, על אשר זכינו לקבל התורה, ולבקש מאת ה', והערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך וכו', ונהיה אנחנו וצאצאינו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, עדי נוכח לראות במהרה בישועתך של ישראל בביאת בן דוד בב"א.

נתנדב ע"י יודינו מזה"ר ר' יהושע שטערן הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בהכנס בני לעול התורה והמצות	נתנדב ע"י יודינו מזה"ר ר' נפתלי צבי דייטש הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בהכנס בני לעול התורה והמצות	נתנדב ע"י יודינו מזה"ר ר' אפרים כ"ץ הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בחולדת בני למול טוב
--	--	--

הרוצה לנדב להוצאת הגיליון יפנה להר"ר יואל ברא"ש פיערעווערקער הי"ו 347.243.1944